

Peter Pišťanek – Dušan Taragel

PÁN HRONU

Z kienotnice slovenského obrodeneého lyrizovaného
sociálno-kritického realizmu

Ilustroval
Jozef Gertli
Danglár

Peter Pišťanek – Dušan Taragel

PÁN HRONU

Peter Pišťanek – Dušan Taragel

PÁN HRONU

**Z klenotnice slovenského obrodeneho lyrizovaného
sociálno-kritického realizmu**

slovar

Text © Peter Pišťanek (dedičia), Dušan Taragel 2024
Illustrations © Jozef Gertli Danglár 2024
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2024

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-5789-9

Obsah

Peter Pišťanek: Pán Hronu

- 7 Kalika
- 11 Prípád dievky z majera
- 15 Duel'
- 19 Ako sa Ďuro obesil
- 23 O tom, ako Emil Hačík po papuli dostal a ako sa on potom pomstil
- 27 Najmladší z rodu Mrdárovcov
- 35 Pajed
- 39 Antonovo auto
- 45 Ako Vinco Poneváč maľoval a ako potom skončil
- 51 Zabíjačka
- 55 Pán Hronu
- 59 Ako sa pašúvalo na Kysuciach
- 63 Neznaboh
- 69 Nový život
- 73 Malárstvo je mrtvé
- 77 Po práci I
- 81 V rodine / Po práci II
- 85 Po práci III

- 91 **Dušan Taragel: Pán Hronu stratený a nájdený**
- 148 **Dušan Taragel: Poznámky k poviedkam**

Kalika

Lojzo Cumpel kalikou bol. Na vojne dodrúzaná noha zrástla mu nakrivo a Lojzo len s námahou vláčil svoje ochablé telo na barlách. Zbytočný bol v chalupe i v hospodárstve, vedel to on dobre. Lež beztak chcúc pomôcť, kde-tu čo podržal, rád bol, že sa čo len trochu zaslúžil o bezchybný chod cumpľovskej domácnosti.

„Kto nebol na vojne, nie je žiadny chlap,“ vravieval starý Cumpel zaťato, s tupým výrazom v tvári a s päťami na stole vždycky. I Lojzo myšlienky bol takej, pokým mu záprah s kanónom nepriprel nohu o kmeň stromu. Vrátil sa z vojančiny čoby kalika, štát udelil mu malú penziu, a tak Lojzo za jasných, slnečných dní vychádzal na priedomie, pohľadom vyprevádzal koscov, čo boli kráčali kol ich chalupy do lúk a veselo volali: „Nože Lojzo, kedyže už pôjdeš s nami i ty?“

„Na rok, bratci, na rok už!“ odpovedal im vyslúžilec vo vyblednutej vojenskej blúze a prižmuroval oči v slnečnej žiare. Smutný úsmev sa mu míhol tvárou. Občas vyterigal sa na medzu, kde smutne sledoval bratov, ako sa veselo rozháňali motykami a kypeli zdravím v priezračnom vzduchu, čo sa chvel nad poľami.

Doma si ho nevšímali, radi ho mali, i keď bol zbytočný. Len otec Cumpel, hlava rodiny, tvrdý sedliak to, nevrlo sa správal k Lojzovi, príťažou rodiny ho zval a pri obede, keď krájal chlieb, svojmu kypťavému synovi urezal vždy ten najtenší krajec. Lojzo sa rýchlo naučil nebrať si z misy prídavok. To mohli len pracujúci členovia rodiny a otec si to dobre ustrážil, aby Lojzo sa uspokojil s tým, čo na tanier dostal. Stačilo pár silných úderov drevenou lyžicou po hánkach mrzákovej ruky a Lojzo uberal sa do postele s blčiacimi očami, škŕfkaním v bruchu a nedoziernym pocitom krivdy.

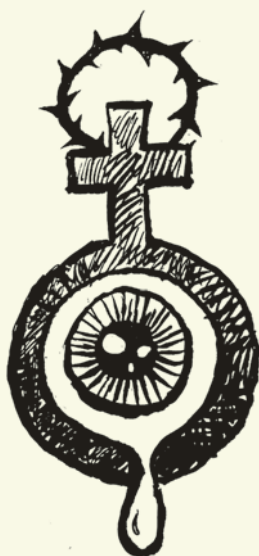
Taký bol Lojzov život doma, medzi vlastnými.

Potom jedného dňa celú svoju rodinu vyzabíjal a sám sa obesil v maštali na hambálku.

*Lojzo za jasných slnečných dní vychádzal na priedomie
a pohľadom vyprevádzal koscov, čo boli kráčali kol ich chalupy do lúk.*

Prípád dievky z majera

Marína Čiliaková, dievka z Pesliakovho majera bola milou paholka Mišu. Večermi stretávali sa v slame v maštali, kde sa stískali a potom podivne rozrušení rozchádzali sa spať. Marína bola stále čistá, obrazne povedané, poctivá. Nedala si siahnuť na panenstvo ani Mišovi, milému svojmu.

„Až po sobáši,“ trvala neústupne na svojom vždy, keď sa frajer počal dobývať medzi jej mocné stehná. „To ešte tak!“ a odtláčala ho mocnými rukami.

„Zlútujže sa!“ dychtil Mišo a pritískal sa k nej.

„Nie, nie, nie,“ bránila sa Marína a odsotila ho k stene.

„Dobre!“ začal sa Mišo. „Ti si mojou, ak nedáš mi, dá mi Anča Sedlárová!“

Obrátil sa a vyšiel zo stajne. Anča bola vyhlásenou pobehlicou v Čalikovej, dala každému a zdarma.

Od toho dňa už Mišo večer neprišiel k Maríne a usilovno chodil a čakával pred domcom Anče Sedlárovej, kým naň nepríde rad. Marína bola z toho zúfalá, i počala ľutovať svoje tvrdohlavosti.

Sedliak Pesliak, čo bol vlastnil majer, v poslednom čase často sa o Marínu obtieral s vilným úsmevom. Ohmatkával ju na prsiach a dohovárал jej: „Aj, aj, Marína, taká mladá a ženícha nemáš. Ja by som ťa...“

Marína sa mu vždy vytrhla a ušla.

Jedného dňa dopadol ju v stodole. V očiach sa mu podivne svietilo, keď kráčal proti nej a náhlivo si rozopínal nohavice. „Mojou budeš!“ zasepkal zlovestne.

Vrhol sa na ňu a zvalil ju do sena. Mykala ústami zo strany na stranu, nedala sa pobožkať. Vyhrnul jej sukňu i spodničku a lačne sa na ňu vrhol...

Až keď sa tiene predĺžili a v domcoch rozsvietili sa svetlá, vstala Marína celá uslzená a znivočená. Do hĺbky tela rozišla sa jej ostrá bolesť. Nohy sa jej podlomili. Čože komu urobila, že ju takto... Kde jesto Boha? Prečo nepotresce smilníka?

Čože komu urobila, že ju takto... Kde jesto Boha?
Prečo nepotresce smilníka?

Prešlo niekoľko týždňov. Marína jedného dňa zistila, že je samodruhá.

„Bože môj, netresci ma za moje hriechy!“ zrútila sa na lôžko po tomto strašlivom zistení a celé telo otriasalo sa jej nápormi zúfalstva. Nebol, kto by jej pomohol. Pesliak si ju od toho strašlivého dňa nevyšímal, Mišo nedávno zomrel na vyschnutie miechy a na prostatu, rodičov nikdy nemala.

Jedného dňa hodila sa do rieky a utopila sa.

DUEL'

Ked' sa z hovna stane hnoj, chce sa voziť... Takto dumal Emil Čákovec, keď sa rútil na rebrináku dolu úvozom, oprate stískal suchými mozolnatými dlaňami a ďaleko pred ním zo zákruty vyletel voz, na ktorom rozoznal bývalého čeladníka Matejeha. Chudobný bol ani kostolná myš, lež potom kdesi objavil truhlicu plnú zlatých dukátov a stal sa z neho jeden z najbohatších sedliakov statkárov. Čákovec, čo sa bol pomaly s nadľudským úsilím vyšplhal na svojich dnešných päťdesiat hektárov, ho nenávidel. Matejeh sedel mu ako trieska v oku.

Cmukol na kone, švihol bičom a odbrzdil voz, čo sa bol tým rozletel závratnou rýchlosťou dolu úvozom proti Matejehovmu záprahu.

„Uvidíme, kto z koho, kto vyhne sa prvý,“ pomyslel si Čákovec.

Okamih stretu rýchlo blížil sa. Rebrináky rútili sa oproti sebe. Ešte zlomok sekundy a vozy do seba dzignú. Nestalo sa. Matejeh stratil nervy, mykol kone doprava, až vybehli na strmý svah.

„Papľuh!“ zrúkol, dusiac sa v kúdoloch žltého prachu.

Emil Čákovec prudko zbrzdil. Kone zastali a nepokojne mrdali chvostami. Fŕkali, lesklé spotené chrbty leskli sa im.

„Čože si povedal?“ precedil Emil a na kozlíku obrátil sa k Matejehovi.

„Papľuh! Sprostý papľuh si!“ skričal Matejeh zo svojho voza.

Emil vzdychol si, zatiahol brzdu a zliezol z voza. Potľapkal náručného koňa, čo nepokojne podupával kopyty, a vykročil k Matejehovmu rebrináku. Krok mal strmý, z očí hľadel mu železný klud, kol úst zavisla tvrdá vráska. Podišiel k Matejehovi.

„Nože mi zopakuj, čo si vravel. Nepočujem už dobre.“

„Si papľuh, sprosták!“ nedal sa Matejeh.

Čákovec stiahol ho dolu z voza, postavil si ho a z celej sily udrel ho pästou do tváre.

Matejeha zaliala krv. Vrhol sa na Čákovca a zasypal ho sledom tvrdých rán.

*Šaty už mali zakrvavené, tváre by im vlastné manželky nespoznali.
Dvaja najbohatší sedliaci bili sa tu.*

„Ty chamrad! Holorit!“ ucedil Čákovec a skočil Matejchovi na krk, stratil rovnováhu a váľali sa v žltom prachu. Kone stáli a tupo hľadeli na váľajúcich sa skrvených sedľakov.

„Toho papľuha odvoláš... lebo...“ syčal Čákovec a pravou rukou ako kladivom rovnomerne bil Matejcha po tvári.

„Neodvolám a ešte pridám... Nielenže si papľuh, ale i tučné namyslené hovno!“ ručal Matejch a škrtil Čákovca z celej sily.

Bili sa dlho a surovo. Šaty už mali zakrvavené, tváre by im vlastné manželky nespoznali. Dvaja najbohatší sedľaci bili sa tu.

Náhle Čákovec ustal, hlava mu odkväcla. Na Matejcha hľadelo dvojo mŕtvych očí. Praskla mu žila v mozgu!

Sedľiak vyskočil. „Mŕtvy!“ pomyslel si. „Čo teraz?“ Myšlienky šli v rýchľom slede. „Preč!“

Vyliezol na rebrinák a utierajúc si krv z tváre pohnal kone do cvalu.

„Obesia ma!“ s hrôzou si uvedomil. „Tá hanba!“

Voz rútil sa úvozom. „Zabijem sa sám!“ pomyslel si Matejch.

V plnom trysku vyskočil po hlave z voza. Chvíľu sa váľal zotrvačnosťou a rozbíjal o ostré skaly, potom sa jeho bezduché telo zastavilo o vyčnievajúci kameň. Bol mŕtvy.

Večer už celá dedina zvedela, kam dovedla sedľiacka pýcha statkárov Matejcha a Čákovca.
